

УДК 346.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.1.45>

ЛОКАЛЬНА НОРМОТВОРЧИСТЬ ЯК ПРАВОВА ОСНОВА ВПРОВАДЖЕННЯ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Долгерт В.В.,
аспірант

*Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова*

Національної академії наук України»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3792-6320>

e-mail: vitalii.dolhert@gmail.com

Долгерт В.В. Локальна нормотворчість як правова основа впровадження політики сталого розвитку підприємства.

Стаття присвячена визначенню поняття політики сталого розвитку підприємства та дослідженню напрямів правового забезпечення впровадження політики сталого розвитку на підприємстві з використанням локального господарсько-правового нормотворення.

Генеральною асамблеєю ООН від 25.09.2015 року було ухвалено порядок денний у сфері розвитку на період після 2015 року: «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», яким сформульовано 17 цілей сталого розвитку, що покликані стимулювати діяльність у економічній, соціальній та екологічній сферах життєдіяльності. На національному рівні прагнення до впровадження цілей сталого розвитку закріплено Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 року.

У зв'язку з факторами дестабілізуючого характеру, такими як пандемія COVID-19 та широкомасштабне військове вторгнення країни-агресора, актуальність впровадження цілей сталого розвитку підвищилася. Для ефективного подолання негативного впливу вищенаведених факторів доцільним є впровадження цілей сталого розвитку не тільки на макроекономічному, але і на мікроекономічному рівні.

Вбачається, що впровадження цілей сталого розвитку на рівні окремого суб'єкта господарювання доречно здійснювати з використанням локального господарсько-правового нормотворення. Для забезпечення ефективності процесу впровадження цілей сталого розвитку його можна здійснювати на основі сформованої цілісної політики підприємства.

Зроблено висновок, що політика сталого розвитку підприємства – це комплекс заходів, що спрямовані на правове забезпечення розвитку підприємства в економічній, екологічній, соціальній сферах його життєдіяльності, сприяють сталому розвитку підприємства і досягненню основної мети його діяльності.

Приймаючи до уваги комплексність, що закладена в основу ідеї створення політики сталого розвитку підприємства, вона може бути оформлена у вигляді системи локальних актів – основного «Стратегії політики сталого розвитку» та похідних від нього. Основний локальний акт може затверджуватися вищим органом управління суб'єкта господарювання. Похідні локальні акти можуть затверджуватися на нижчому рівні - це сприятиме утворенню правової моделі, яка матиме: жорстку серцевину, що міститиме стратегію впровадження цілей сталого розвитку підприємства; рухомі відгалуження, що регламентуватимуть швидкі тактичні кроки впровадження зазначеного процесу та, за потреби, будуть оперативно коригуватися.

Ключові слова: сталий розвиток, правове забезпечення, господарсько-правове регулювання, локальні акти, підприємство.

Dolhert V.V. Local rulemaking as a legal basis for the implementation of the policy of sustainable development of the enterprise.

The article is devoted to the definition of the concept of the sustainable development policy of the enterprise and the research of the directions of legal support for the implementation of the sustainable development policy at the enterprise using local economic and legal rulemaking.

On September 25, 2015, the UN General Assembly adopted the development agenda for the period after 2015: «Transforming our world: Agenda for sustainable development until 2030», which formulated 17 sustainable development goals designed to stimulate activities in economic, social and ecological spheres of life. At the national level, the desire to implement the goals of sustainable development is enshrined in the Decree of the President of Ukraine «On the Goals of Sustainable Development of Ukraine for the Period Until 2030» dated September 30, 2019.

Due to destabilizing factors such as the COVID-19 pandemic and a large-scale military invasion by an aggressor country, the urgency of implementing the Sustainable Development Goals has increased. To effectively overcome the negative impact of the above factors, it is advisable to implement the goals of sustainable development not only at the macroeconomic level, but also at the microeconomic level.

It is considered that the implementation of the goals of sustainable development at the level of a separate economic entity should be carried out using local economic and legal regulation. To ensure the effectiveness of the process of implementing the goals of sustainable development, it can be implemented on the basis of an integrated enterprise policy.

It was concluded that the policy of sustainable development of the enterprise is a set of measures aimed at the legal support of the development of the enterprise in the economic, ecological, and social spheres of its life activity and contribute to the sustainable development of the enterprise and the achievement of the main goal of its activity.

Taking into account the complexity underlying the idea of creating an enterprise's sustainable development policy, it can be formalized in the form of a system of local acts - the main «Sustainable Development Policy Strategy» and its derivatives. The main local act can be approved by the higher management body of the business entity. Derivative local acts can be approved at a lower level - this will contribute to the formation of a legal model that will have: a rigid core, which will contain a strategy for implementing the goals of sustainable development of the enterprise; moving branches that will regulate the rapid tactical steps of the implementation of the specified process and will be promptly adjusted if necessary.

Key words: sustainable development, legal support, economic and legal regulation, local acts, enterprise.

Постановка проблеми. Тривалий період часу світове співтовариство докладає зусиль задля формування та втілення в життя дорожньої карти, що містить перелік орієнтирів, досягнення яких буде сприяти покращенням в сферах критично значущих для людства.

В 2000 році країни учасниці ООН підписали спільну Декларацію Тисячоліття ООН, якою були закріплені Цілі Розвитку Тисячоліття до 2015 року. Зазначені цілі були сформульовані задля боротьби з бідністю та голодом, дитячою смертністю, захворюваннями, а також для забезпечення розвитку освіти, гендерної рівності, екологічної стійкості, поліпшення охорони здоров'я та формування всесвітнього партнерства з метою розвитку.

Логічним продовженням вищевказаних цілей стало прийняття резолюції Генеральної асамблеї ООН від 25.09.2015 року, якою було ухвалено порядок денний у сфері розвитку на період після 2015 року: «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». Зазначеним порядком денним було сформульовано 17 цілей сталого розвитку, які покликані стимулювати діяльність у економічній, соціальній та екологічній сферах життєдіяльності.

На національному рівні прагнення до впровадження цілей сталого розвитку закріплено Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 року. У зв'язку з факторами дестабілізуючого характеру, такими як пандемія COVID-19 та широкомасштабне військове вторгнення країни-агресора, актуальність впровадження цілей сталого розвитку підвищилася.

Для якомога більш ефективного впровадження цілей сталого розвитку в усіх сферах життєдіяльності держави цей процес повинен відбуватися з використанням комплексного підходу, при цьому таке впровадження має відбуватися не тільки на макроекономічному, а й на мікроекономічному рівнях.

З огляду на вищевикладене, наразі **актуальним** є дослідження напрямів правового забезпечення впровадження цілей сталого розвитку на рівні окремого суб'єкта господарювання з використанням локального господарсько-правового нормотворення.

Стан опрацювання проблеми. Правові питання забезпечення сталого розвитку на мікроекономічному рівні у контексті запобігання банкрутству підприємства дослідили Л.А. Буркова,

В.Я. Нусінов, В.Г. Олюха, В.А. Шепелюк. Правові питання забезпечення сталого розвитку на макроекономічному рівні розкрили Т.С. Гудіма, Р.А. Джабраїлов, Д.В. Задахайло, В.К. Малолітнева, В.А. Устименко, О.В. Шаповалова. Розвиток підприємства в розрізі екологічної складової концепції сталого розвитку дослідили А.Г. Бобкова, Ю.М. Павлюченко.

В той же час належної уваги науковців до питань впровадження сталого розвитку з використанням локального господарсько-правового нормотворення на мікроекономічному рівні не простежується.

Метою цієї статті є визначення поняття політики сталого розвитку підприємства та дослідження напрямів правового забезпечення впровадження політики сталого розвитку на підприємстві з використанням локального господарсько-правового нормотворення.

Вклад основного матеріалу. Станом на сьогодні Україна перебуває в тяжкій ситуації, що з самого початку була спричинена поширенням коронавірусної інфекції COVID-19, а потім широкомасштабним військовим вторгненням країни-агресора. Оскільки багато з цілей сталого розвитку перекликаються з нагальною проблематикою нашої країни, то їх впровадження може сприяти боротьбі з негативним впливом вищезазначених дестабілізуючих факторів.

Вітчизняними науковцями проведені ґрунтовні дослідження щодо впровадження цілей сталого розвитку в різних сферах життєдіяльності на державному рівні. Так, В.А. Устименко та Р.А. Джабраїлов наголошують на необхідності закріплення у ГК України принципів сталого розвитку, які у триєдиному взаємозв'язку екологічного, соціального та економічного компонентів мають справити вирішальний вплив на формування та реалізацію основних напрямів державної політики [1, с. 184].

А.Г. Бобкова та Ю.М. Павлюченко зазначають, що «державі й органам місцевого самоврядування як учасникам відносин у сфері екологічного підприємництва належить ключова роль, оскільки і реалізація концепції сталого розвитку, і виконання значної частини положень Стратегії державної екологічної політики певною мірою залежить від збільшення питомої ваги екологічного підприємництва як сфери економіки. Тому державну політику у сфері екологічного підприємництва потрібно спрямувати на стимулювання розвитку екологічного підприємництва, сприяння формуванню інфраструктури екологічного підприємництва, заохочення використання екологічної продукції, ефективну взаємодію всіх учасників відносин у цій сфері» [2, с. 59].

Відносно сталого розвитку транспортної системи України науковцями зазначається, що необхідно запроваджувати таку державну транспортну політику, яка б забезпечувала розвиток автомобільної транспортної системи з урахуванням сучасних європейських тенденцій стосовно підвищення рівня її екологічності, що дозволить зберегти позитивні якості та здолати або істотно знизити негативні наслідки використання автомобілів [3, с. 46].

Не можливо не погодитися з вищевказаними твердженнями, однак, в той же час, приймаючи до уваги інтенсивність дії та масштаб факторів дестабілізуючого характеру, які впливають на нашу країну, стає зрозуміло, що суто лише на макроекономічному рівні забезпечити швидке та ефективне впровадження цілей сталого розвитку є вкрай складною задачею.

Як слушно зазначено вітчизняними науковцями, «проблема неефективності або незначної ефективності правових норм найгостріше спостерігається на етапі реалізації національних заходів, спрямованих на досягнення цілей та завдань сталого розвитку» [4, с. 7]. Відтак, навіть в ситуації відносної стабільності процес впровадження цілей сталого розвитку міг би сповільнюватися недосконалістю правового забезпечення відповідної політики з боку держави.

Економіка держави є явищем неоднорідним та багаторівневим - вона складається з макроекономіки та мікроекономіки, що перебувають між собою у постійній взаємодії. Науковцями справедливо вказується, що «сталій розвиток на макроекономічному рівні сприяє екологічному зростанню країни, зберігає та відновлює довкілля, справедливо розподіляє майнові та немайнові блага і на цій основі долає бідність. З урахуванням тісного взаємозв'язку макро- та мікроекономіки можна казати і про сталий розвиток як економіки загалом, так і окремого підприємства. Ба більше, без сталого розвитку суб'єктів господарювання важко говорити про досягнення цілей сталого розвитку на рівні країни» [5, с. 19].

В ситуації коли державні механізми можуть видатися малоефективними та такими, що штучно сповільнюють процес впровадження цілей сталого розвитку на макроекономічному рівні, доречно говорити про можливість їх оперативного впровадження на мікроекономічному рівні. Суб'єкти господарювання не утворюють собою цілісну неповоротку структуру. Кожен елемент

мікроекономіки має змогу в міру своїх можливостей здійснювати пристосування, змінюватися, адаптуватися до викликів, що час від часу перед ним постають.

В науковій літературі висловлена думка, що господарські відносини регулюються на індивідуальному (локальному) рівні за допомогою актів їх учасників, до яких належать статuti суб'єктів підприємницької діяльності, засновницькі договори та інші види угод, правила внутрішнього трудового розпорядку тощо [6, с. 21]. Вбачається, що для впровадження цілей сталого розвитку на рівні окремого підприємства доцільно застосовувати локальне господарсько-правове нормотворення.

Розробка та введення в дію на підприємстві локального акту є швидкою процедурою, що не пов'язана з необхідністю здійснення надмірних трансакційних витрат. Таким актом суб'єкт господарювання може ефективно впроваджувати на підприємстві цілі сталого розвитку, що будуть обов'язковими до виконання та дотримання навіть за умови, що питання врегульовані локальним актом жодним чином не передбачені чинним законодавством України.

Обов'язковість дотримання положень локального акту підтверджується актуально судовою практикою. Так, постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 12.10.2022 року по справі № 541/600/21 було встановлено, що «Роботодавцем затверджено локальний внутрішній документ – Політика використання мобільних пристроїв «НЕК «Укренерго», метою якого є забезпечення інформаційної безпеки при використанні службових мобільних пристроїв обробки інформації, які належать «НЕК «Укренерго» або використовуються «НЕК «Укренерго» на законних підставах.» [7]. В подальшому судом робиться висновок, що ознайомившись зі змістом локального акту і підписавши письмове зобов'язання дотримуватися вимог цього акту, підписант повинен був усвідомлювати взяті на себе зобов'язання і наслідки їх невиконання.

Разом з тим, впровадження на підприємстві лише окремих цілей сталого розвитку може видатися неефективним і не принесе значної користі ані суб'єкту господарювання, ані в перспективі державі. Доцільним є комплексне впровадження цілей сталого розвитку на основі сформованої цілісної політики підприємства.

Наразі понятійний апарат процесів впровадження цілей сталого розвитку ще тільки перебуває на етапі формування. На теренах вітчизняної науки надано визначення поняттю дотичному до політики сталого розвитку, а саме політиці стимулювання сталого розвитку регіону. Так, В.Г. Поліщуком зазначено, що під такою політикою «слід розуміти комплекс стимулів і механізмів стимулювання регіональної соціо-еколого-економічної системи, яка сприятиме досягненню добробуту населення нинішніх і майбутніх поколінь, а також вирішенню проблем у соціально-економічній, екологічній, культурній, інформаційній та інших сферах життя» [8, с. 172].

Вищевказаний підхід можна екстраполювати та сказати, що по своїй суті політика сталого розвитку підприємства – це комплекс заходів, що спрямовані на правове забезпечення розвитку підприємства в економічній, екологічній, соціальній сферах його життєдіяльності, сприяють сталому розвитку підприємства та досягненню основної мети його діяльності.

Вітчизняними науковцями вказується, що «одним із поширених засобів досягнення бажаного стану правового регулювання суспільних відносин у науці визнається правове моделювання. Завдяки побудові правової моделі вдається у прогнозований спосіб забезпечити вплив на певні групи суспільних відносин з метою досягнення очікуваного результату. Із утвердженням у суспільстві ідеології сталого розвитку та формалізацією останньої у міжнародно-правових актах, серед яких однією з перших було прийнято Декларацію Ріо-де-Жанейро по довкіллю і розвитку від 14.06.1992, актуалізувалася потреба у формуванні державами світу національних правових моделей, здатних забезпечити досягнення цілей сталого розвитку» [4, с. 4].

В науковій літературі також сформувалася думка стосовно того, що за сучасних політико-економічних умов господарювання, нестабільному ринку в Україні, національні підприємства опинилися перед вимогою часу – проведення швидких змін, формування та впровадження стратегії розвитку підприємства, що підвищить його конкурентоспроможність та прибутковість. Стратегія допомагає підприємству вибрати свій раціональний шлях розвитку і створити найважливіші переваги у його функціонуванні, готує до змін у зовнішньому середовищі, пов'язує ресурси зі змінами зовнішнього середовища, координує роботу різних структурних підрозділів, покращує контроль на підприємстві [9, с. 193].

Вищевказані підходи успішно можна використати при розробці політики сталого розвитку підприємства, яка водночас являється і своєрідною правовою моделлю, і стратегією, що регламен-

тує процедуру впровадження, виконання та дотримання цілей сталого розвитку на підприємстві. Втім, для забезпечення повноти та всебічності зазначеної процедури доцільно також доповнити політику сталого розвитку підприємства тактичною складовою.

Приймаючи до уваги комплексність, що закладена в основу ідеї створення політики сталого розвитку, правову модель політики сталого розвитку суб'єкта господарювання можна оформити у вигляді системи локальних актів, що може складатися з основного локального акту «Стратегії політики сталого розвитку» та похідних локальних актів. Зважаючи на важливість процедури впровадження політики сталого розвитку, основний локальний акт має затверджуватися вищим органом управління суб'єкта господарювання. Похідні локальні акти можуть затверджуватися на нижчому рівні - це сприятиме утворенню правової моделі, яка матиме:

1) жорстку серцевину, що міститиме стратегію впровадження цілей сталого розвитку підприємства;

2) рухомі відгалуження, що регламентуватимуть швидкі тактичні кроки впровадження зазначеного процесу та, за потреби, будуть оперативно коригуватися.

Варто зазначити, що у зв'язку з тим, що станом на сьогодні, дедалі більше набувають популярності та престижності питання пов'язані з впровадженням цілей сталого розвитку, деякі суб'єкти господарювання публікують на своїх веб-сторінках так звані ESG-стратегії, що описують зобов'язання суб'єкта господарювання дотримуватися цілей сталого розвитку. Втім, в Україні дане явище не має масового характеру та не є стандартизованим.

Висновки. Фактори дестабілізуючого характеру, такі як пандемія COVID-19 та широкомасштабне військове вторгнення країни-агресора, створюють додаткові виклики в життєдіяльності суб'єктів господарювання. Для ефективного подолання негативного впливу вищенаведених факторів доцільним є впровадження цілей сталого розвитку не тільки на макроекономічному, але і на мікроекономічному рівні.

Впровадження цілей сталого розвитку на рівні окремого суб'єкта господарювання доречно здійснювати з використанням локального господарсько-правового нормотворення. Для забезпечення ефективності процесу впровадження цілей сталого розвитку його можна здійснювати на основі сформованої цілісної політики підприємства.

Вбачається, що політика сталого розвитку підприємства – це комплекс заходів, що спрямовані на правове забезпечення розвитку підприємства в економічній, екологічній, соціальній сферах його життєдіяльності, сприяють сталому розвитку підприємства та досягненню основної мети його діяльності.

Приймаючи до уваги комплексність, що закладена в основу ідеї створення політики сталого розвитку підприємства, вона може бути оформлена у вигляді системи локальних актів – основного «Стратегії політики сталого розвитку» та похідних від нього. Основний локальний акт може затверджуватися вищим органом управління суб'єкта господарювання. Похідні локальні акти можуть затверджуватися на нижчому рівні - це сприятиме утворенню правової моделі, яка матиме: жорстку серцевину, що міститиме стратегію впровадження цілей сталого розвитку підприємства; рухомі відгалуження, що регламентуватимуть швидкі тактичні кроки впровадження зазначеного процесу та, за потреби, будуть оперативно коригуватися.

Перспективним напрямом подальших досліджень є визначення конкретних видів і характеристик локальних актів доцільних для впровадження суб'єктами господарювання цілей сталого розвитку, а також дослідження напрямів, що будуть такими локальними актами регламентовані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А. Концептуальні аспекти рекодифікації (оновлення) господарського законодавства України. Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи: Матеріали Всеукр. наук.-практич. конф., присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького нац. ун-ту імені Василя Стуса (м. Вінниця, 11-12 жовт. 2019 р.). Вінниця, 2019. С. 183–185.
2. Бобкова А.Г., Павлюченко Ю.М. Учасники відносин у сфері екологічного підприємництва. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 9. С. 56–61.
3. Олюха В.Г., Марасін О.В. Правові засади декарбонізації транспортної системи міста на основі розвитку електромобільної інфраструктури. Економіка та право. 2023, № 4. С. 45–56.

4. Устименко В.А., Джабраїлов Р.А., Малолітнева В.К., Гудіма Т.С. Концептуальні аспекти формування правової моделі сталого розвитку України. Економіка та право. 2021, № 4. С. 3–17.
5. Нусінов В.Я., Олюха В.Г., Буркова Л.А., Шепелюк В.А. Запобігання банкрутству підприємств як складова сталого розвитку. Економіка та право. 2021, № 4. С. 18–31.
6. Несинова С.В., Воронко В.С., Чебикіна Т.С. Господарське право України. Навч. посіб. / за заг. ред. С.В. Несинової. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 564 с.
7. Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 12.10.2022 року, справа № 541/600/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106868214>.
8. Поліщук В.Г. Понятійно-категоріальний апарат політики стимулювання сталого розвитку регіону. Актуальні проблеми економіки. 2009 р. № 11 (101). С. 168–174.
9. Детермінанти сталого розвитку економіки [Текст]: [Монографія] / Під заг. ред. д.е.н., проф. Храпкіної В.В., д.ю.н., проф. Устименка В.А. – К.: Інтерсервіс, 2019. – 261 с.